

Szilágyi Béla:

LÉTEZIK-E ELFOGADHATÓ KOCKÁZAT A HUMANITÁRIUS SEGÍTSÉGNYÚJTÁSBAN?

DOI: 10.35926/HSZ.2025.2.5

ÖSSZEFOGLALÓ: Háborús, polgárháborús vagy természeti katasztrófa által súlytott konfliktus-övezetben a humanitárius segítségnyújtás végrehajtása napjainkban egyre veszélyesebbé vált. A humanitárius szükséghelyzetek mintegy nyolcvan százaléka a fegyveres konfliktus miatt alakul ki. A humanitárius segítő tevékenységet végzők ezeken a helyszíneken úgynevezett „puha” célpontoknak tekinthetők. A tanulmány célja, hogy ráirányítsa a közepes vagy magas kockázatú területekre induló humanitárius segítségnyújtásban részt vevő segélymunkások, projektvezetők figyelmét a várható veszélyekre, egyúttal hasznos segítséget nyújtson a veszélyek minimalizálása érdekében. Nem lehet minden váratlan helyzetet kivédeni vagy megelőzni, de az előrelátás és a felkészülés megalapozhatja a helyes válaszreakciónkat, illetve segíthet a túlélésben, ami kritikus helyzetben akár a győzelemmel is felérhet.

KULCSSZAVAK: humanitárius segítségnyújtás, fegyveres konfliktus, polgárháború, természeti katasztrófa, kockázat, veszélyek, felkészülés

A SZERZŐRŐL:

Dr. Szilágyi Béla, a Baptista Szeretetszolgálat elnöke¹. (ORCID: 0000-0002-1750-5385)

A NEMZETKÖZI JOGI VÉDELMI RENDSZER

A humanitárius fellépés nagymértékben támaszkodik a nemzetközi jog – nemzetközi humanitárius jog és nemzetközi emberi jogok – alkalmazására. Az elmúlt években ezt a humanitárius védelmi jogrendszert túl gyakran sértették meg, a humanitárius segítségnyújtás hatékony végrehajtása pedig egyre nagyobb nyomás alá került. A helyzetet tovább rontja, hogy ezt a feladatot a segélyszervezeteknek egyre veszélyesebb munkakörnyezetben kell végrehajtaniuk.

A nemzetközi humanitárius jog² tág értelemben a nemzetközi jognak az a területe, amelyik a fegyveres konfliktusok, az azok során tanúsított magatartások szabályozásával foglalkozik. Szabályozási célja a fegyveres ellenségeskedések káros hatásainak csökkentése,

¹ A szerző több mint két évtizedes tapasztalattal rendelkezik a nemzetközi humanitárius segítségnyújtás és fejlesztés területén. Segélyezési, fejlesztési, szociális és oktatási programokat tervezett és vezetett katasztrófákat követően, fegyveres válsághelyzetekben, menekültválságok során többek között Afganisztánban, Észak-Koreában, Kambodzsában, Vietnámban, Haitin, Koszovóban, Mianmarban, Sri Lankán, Indonéziában és Magyarországon. Az ELTE-n jogi, majd a New York-i Fordham Universityn humanitárius segélyezési diplomát szerzett, ahol előadóként tanított is, csakúgy, mint a Dallas Baptist Universityn, a Pécsi Egyetemen és az Óbudai Egyetemen. A Baptista Világszövetség felkérésére közel két évtizede tagja a Baptista Világsegély (Baptist World Aid) végrehajtó bizottságának.

² International Humanitarian Law.

elsődlegesen a nem harcolók, a sebesültek, a polgári személyek, a hadifoglyok védelme, illetve az okozott károknak az éppen még szükséges szintre szorítása.

A nemzetközi humanitárius jog célja, hogy megpróbálja a kényes egyensúlyt fenntartani a humanitárius megfontolások és a katonai szükségesség között. Tiltja az ellenségeskedésben részt nem vevő vagy részt venni már nem tudó személyek és objektumok támadását, tiltja továbbá az olyan eszközök vagy hadviselési módok használatát, amelyek szükségtelen szenvedést vagy túlzott mértékű sérülést okoznak. A nemzetközi humanitárius jog alapvető forrásai az 1949-ben elfogadott *genfi egyezmények*³ és a történelmileg 1899-ben, illetve 1907-ben elfogadott *hágai egyezmények*.⁴ Ezek mellett még jóval több nemzetközi szerződés is hatályban van, amelyek egy-egy részterülettel foglalkoznak, illetve kiemelten jelentős szereppel bírnak a nemzetközi szokásjog által megteremtett kötelező jogi normák.

A hágai jog – amely az 1899-es és az 1907-es egyezmények után kapta a nevét – magát a hadviselést szabályozza, tartalmazza egyrészt a fegyveres összecsapás résztvevőinek a jogait és a kötelességeit, másrészt pedig a hadviselés elfogadható és tiltott eszközeit és módszereit. A háborúban alkalmazott fegyveres erőszak jogi korlátozására számos további egyezmény született: a kulturális javak fegyveres konfliktusok esetén történő védelméről, a biológiai fegyverekről, a vegyifegyverekről, a főtt-, a mérges és egyéb hasonló gázokról, a bakteriológiai harci eszközökről, a gyalogsági aknákról, a kazettás lőszerokről, a vakító lézerfegyverekről szóló egyezmények, valamint a Gyermekjogi Egyezményhez csatolt fakultatív jegyzőkönyv a gyermekek fegyveres konfliktusokban való részvételéről.⁵

A humanitárius jog másik központi eleme a genfi jog, amely a háborús áldozatok védelmére vonatkozik. Háborús áldozatok azok a személyek, akik nem, vagy már nem vesznek részt a harcokban: azaz a polgári személyek, illetve azok a katonák, akik megsebesültek, betegek, hajótörést szenvedtek, hadifogságba estek. Mivel a humanitárius segítségnyújtás jelentős volumene konfliktusos övezetekbe, komplex válsághelyzetekbe irányul, ezért fontos ismerni a genfi jog rendelkezéseit. A négy genfi egyezmény (1949) és azok 1977-es, valamint 2005-ös kiegészítő jegyzőkönyvei jelentik a humanitárius jog egyik fő pillérét. A négy genfi egyezmény⁶ a következő:

1. Egyezmény a hadra kelt fegyveres erők sebesültjei és betegei helyzetének javításáról;
2. Egyezmény a tengeri haderők sebesültjei és betegei helyzetének javításáról;
3. Egyezmény a hadifoglyokkal való bánásmódról;
4. Egyezmény a polgári lakosság háború idején való védelméről.

Az egyezmények közös 3. cikke kimondja, hogy minden körülmények között be kell tartani azokat a rendelkezéseket, amelyek szerint tilos a harcokban nem vagy már nem részt vevők életének kioltása. Az érintett személyekkel emberségesen kell bánni: tilos a csonkítás, a kínzás, a kegyetlenkedés, a túszszedés, valamint a megalázó és lealacsonyító bánásmód.

Az egyezményeknek 196 részes állama van, az egyezmények megsértését minden állam saját törvényi erejével bűncselekménynek minősítette, amelyet saját büntetőjogi eszközeivel üldözni köteles.

³ The Geneva Conventions and their Commentaries.

⁴ Hague Conventions.

⁵ What is International Humanitarian Law?

⁶ The Geneva Conventions of 12 August 1949.

A négy egyezményt később három kiegészítő jegyzőkönyv⁷ módosította:

- i. 1977 – Jegyzőkönyv az 1949-es genfi egyezmények kiegészítéséről és a nemzetközi fegyveres összeütközések áldozatainak védelméről;
- ii. 1977 – Jegyzőkönyv az 1949-es genfi egyezmények kiegészítéséről és a nem nemzetközi fegyveres összeütközések áldozatainak védelméről;
- iii. 2005 – Jegyzőkönyv egy további megkülönböztető jelvény elfogadásáról.⁸

Az 1977-es kiegészítő jegyzőkönyvekre a nemzetközi helyzet és a konfliktusok jellegének megváltozása miatt volt szükség. A hagyományos háborúk mellett több olyan konfliktus tört ki, ahol elnyomó rezsimek ellen harcoltak, vagy egy adott ország fegyveres csoportjai küzdöttek egymással. Az első kiegészítő jegyzőkönyvvel kimondták, hogy a gyarmati uralom elleni küzdelem – és általában a külföldi megszállás elleni küzdelem – is nemzetközi konfliktusnak számít, és ezért ugyanúgy vonatkozik rá a genfi jog, a másodikkal pedig kiterjesztették a humanitárius jog rendelkezéseit a nem nemzetközi konfliktusokra. A nemzetközi szokásjog szabályai alapján a genfi jog alapelvei akkor is érvényesek, ha a háború nem szabályos hadüzenet révén áll be, vagy ha az egyik fél nem ismeri el a hadiállapot fennállását.

Habár nem a nemzetközi humanitárius jog része, ám a humanitárius segítségnyújtás szempontjából szintén fontos nemzetközi jogi norma az 1951-es menekültügyi egyezmény.⁹ Az egyezmény meghatározza, hogy mely kritériumok alapján minősül valaki menekültnek, és hogy milyen jogok illetik meg őt az egyezmény részes államaiban. Központi rendelkezése a visszatoloncolás tilalma (*non-refoulement*), vagyis a menekültek nem küldhetők vissza abba az országba, ahol életük vagy személyes szabadságuk veszélyben van, vagy ahol üldöztetésnek lennének kitéve. 1967-ben született egy kiegészítő jegyzőkönyv, amely az egyezmény hatókörét kiterjesztette. Míg az eredeti egyezmény elsősorban a második világháború során elmenekült tömegekre vonatkozott, a kiegészítő jegyzőkönyv eltávolította a földrajzi és az időbeli korlátozásokat.

A menekültügyi egyezménnyel egy időben, szintén a világháború hatására született meg a népiirtás elleni egyezmény 1948-ban.¹⁰ Az emberi jogok általános védelmén belül is kiemelkedő jelentőségű ez a konvenció, amely a következőképpen definiálja a genocídiumot: „A jelen Egyezmény népiirtás alatt a következő cselekmények bármelyikének, valamely nemzeti, népi, faji vagy vallási csoport, mint olyan, teljes vagy részleges megsemmisítésének szándékával való elkövetését érti: a) a csoport tagjainak megölése; b) a csoport tagjainak súlyos testi vagy lelki sérelem okozása; c) a csoportra megfontolva oly életfeltételek ráerőszakolása, melyeknek célja a csoport teljes vagy részleges fizikai elpusztulásának előidézése; d) oly intézkedések tétele, amelyek célja a csoporton belül a születések meggátolása; e) a csoport gyermekeinek más csoporthoz való erőszakos átvitele.”¹¹ A népiirtás és más háborús bűnök tiltásának a szimbolikus jelentőségén túl az egyezménynek csak akkor van értelme, ha valóban büntethetővé is válnak ezek a cselekmények. Habár minden részes állam köteles a saját területén elkövetett népiirtást büntetni, könnyen belátható, hogy politikai akarat híján erre nincs sok esély.

⁷ Protocol Additional to the Geneva Conventions (Protocol I)...1977.

⁸ Izrael kérésére a vörös kereszt és a vörös félhold mellett elfogadták a vörös kristályt is hivatalos emblémaként.

⁹ Convention and Protocol Relating to the Status of Refugees.

¹⁰ Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide.

¹¹ 1955. évi 16. tvr. II. cikk.

A fentiek mellett az ENSZ 2003-ban kiadott 1502. számú határozata¹² az ENSZ személyi állományának, a hozzá kapcsolódó személyzetnek és a humanitárius személyzetnek a védelme a „konfliktusövezetekben” című határozata is védelmet biztosít többek között a humanitárius dolgozóknak és az ellenük elkövetett támadást háborús bűnnek definiálja.

A BIZTONSÁGOT BEFOLYÁSOLÓ NEMZETKÖZI TRENDEK

Széles körben elfogadott nézet, hogy konfliktusövezetekben a humanitárius feladat végrehajtása egyre veszélyesebb feladat. A segítséget nyújtók úgynevezett „puha” célpontok, mivel fegyvertelenek és harcászati szempontból képzetlenek. Valójában a statisztikai adatok lassan növekvő tendenciát mutatnak mind volumenében, mind az incidensek súlyosságát tekintve. A segélyszervezetek dolgozóinak biztonságával foglalkozó adatbázis (Aid Worker Security Database – AWS¹³) 1990-es évek adatait összevetve a 2010-es évek adataival néhány esetben hat-tízszeres emelkedést is láthatunk. Természetesen mindig érdemes a számok mögé nézni és elemezni az egy adott évben és térségben kialakult konfliktus forrását, kezdetét, csúcspontját és milyenségét. A statisztikai adatok többek között segítenek a humanitárius segítők számára összeállított tréningek továbbfejlesztésében, hogy naprakész tudással és készségekkel rendelkezzenek az egyéni személyes biztonságot érintő, valamint a magasabb szintű biztonság menedzsmentjét illető témakörben. Néhány hivatkozott statisztikai adat:

- Az összes biztonsági események tekintetében 1997-ben 35 eseményt regisztráltak, míg ez a szám 2019-re 277-re emelkedett.
- 1997-ben 75 humanitárius munkás/segítségnyújtó vált valamilyen bűncselekmény áldozatává, míg ez a szám 2019-re 483-ra emelkedett.
- 1997-ben 39 humanitárius munkást/segítségnyújtót öltek meg feladat-végrehajtás során, míg ez a szám 2019-re 125-re emelkedett.
- 1997-ben 30 humanitárius munkást/segítségnyújtót raboltak el, míg ez a szám 2019-re 124-re emelkedett.
- 1997-ben 6 humanitárius munkás/segítségnyújtó szenvedett valamilyen szintű sérülést, míg ez a szám 2019-re 234-re emelkedett.
- Az adatokból az is kiolvasható, hogy igen magas az eltérés a nemzetközi alkalmazottak és a helyi alkalmazottak áldozattá válásának számai között. 1997-ben a nemzetközi alkalmazottak között 30 fő volt, míg a helyi alkalmazottaknál ez a szám 45 fő volt. A nemzetközi alkalmazottak vonatkozásában ez a létszám az évek folyamán a nemzetközi eseményeket lekövetve változó volt, 2008-ban 51 fő, 2009-ben 74 fő, 2013-ban 60 fő, majd az ezt követő években 30–40 fő közötti volt. A helyi alkalmazottak vonatkozásában ugyanezeket az éveket alapul véve a számok így alakultak: 2008-ban 227 fő, 2009-ben 221 fő, 2013-ban 415 fő, majd 2019-ben 456 fő volt.
- Megjelentek az emberrablások és más erőszakos cselekmények is, a számuk növekedett: 1997-ben az emberrablások száma 30 fő volt, ez a szám 2019-re 124 főre változott.

¹² Security Council resolution 1502.

¹³ Aid Worker Security Database.

1. táblázat *A humanitárius dolgozókat/segítségnyújtókat ért biztonsági események 1997–2008 között*¹⁴

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Esetszámok	35	26	32	42	29	46	63	63	74	107	124	165
Összes segítő áldozat	75	68	68	91	90	85	143	125	172	240	221	278
Összes meggyilkolt	39	35	33	57	27	38	87	56	53	88	91	127
Összes sérült	6	15	15	23	20	23	49	46	96	87	87	91
Összes elrabolt	30	18	20	11	43	24	7	23	23	65	43	60
Nemzetközi áldozatok	30	22	25	21	28	17	26	24	14	26	35	51
Helyi áldozatok	45	46	43	70	62	68	117	101	158	214	186	227
ENSZ-alkalmazottak	23	21	17	31	28	18	31	11	27	61	39	65
Nemzetközi civil szervezetek alkalmazottjai	32	11	31	46	48	49	69	69	108	110	133	158
Helyi civil szervezet és Vöröskereszt alkalmazottjai	10	4	6	4	1	5	28	38	27	38	28	44
Nemzetközi Vöröskereszt és Vörös Félhold szervezet alkalmazottjai	9	30	14	9	12	7	15	6	8	27	11	6

2. táblázat. *A humanitárius dolgozókat / segítségnyújtókat ért biztonsági események 2009–2019 között*¹⁵

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Esetszámok	155	130	152	170	265	192	149	163	158	228	277
Összes segítő áldozat	295	250	311	277	475	332	289	295	313	408	483
Összes meggyilkolt	108	73	86	71	160	123	111	108	139	131	125
Összes sérült	94	84	127	115	179	88	109	99	102	146	234
Összes elrabolt	93	93	98	91	136	121	69	88	72	131	124
Nemzetközi áldozatok	74	41	29	49	60	32	29	43	28	29	27
Helyi áldozatok	221	209	282	228	415	300	260	252	285	379	456
ENSZ-alkalmazottak	102	44	91	57	106	66	43	71	48	69	39
Nemzetközi civil szervezetek alkalmazottjai	128	149	135	97	142	152	173	159	98	183	260
Helyi civil szervezet és Vöröskereszt alkalmazottjai	47	47	77	93	167	74	49	48	115	138	170
Nemzetközi Vöröskereszt és Vörös Félhold szervezet alkalmazottjai	17	10	5	3	20	23	6	11	42	13	2

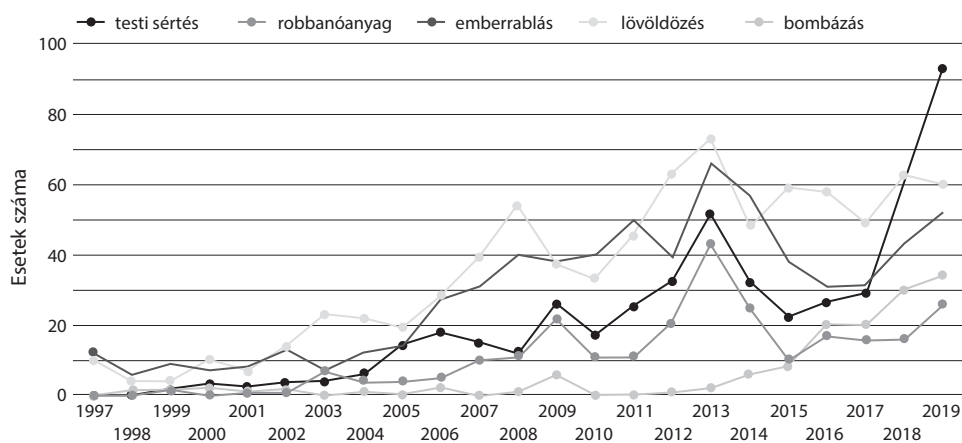
¹⁴ Horváth et al. 2021, 30.¹⁵ Uo. 31.

Biztonsági szempontból érdekes adat, hogy a nemzetközi munkatársak 33%-a az első három hónapban esett áldozatul, míg 17%-a az első 30 napban.¹⁶ Mit mutatnak ezek a számok? Felkészültség, helyismeret, kultúra, helyi sajátosságok ismeretének hiányára utalhatnak, vagy biztonsági szabályok szándékos megsértésére?

Az ENSZ Humanitárius Ügyek Koordinációs Hivatala (UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs – OCHA) egy 2014-es jelentése¹⁷ szerint a nemzetközi munkatársak általában felülértékelik a biztonsági kockázatokat, ami a területen eltöltött idővel változik. A helyi alkalmazottak esetén fordított a helyzet, hiszen ők általában alulértékelik a veszélyeket, kockázatokat, mivel ők abban a közegben nőttek fel és élnek, a mindennapokban már „hozzászoktak” a kritikus helyzetekhez.

A statisztikai adatokból kiolvasható, hogy napjainkban az emberrablás anyagi haszonszerzés céljából az egyik legnagyobb veszélyforrás lett. A kockázatok és a kitettség elemzésekor megállapítható, hogy a helyi alkalmazottak nagyobb létszámukból és ismertségükből fakadóan jobban kitettek az effajta veszélyeknek, míg a nemzetközi – és ennek okán „értékesebbek” számító – kontingens tagjai az elkövetőknek a remélt vagy elvárt haszonszerzés szempontjából kerülnek célkeresztbe.

Az AWSD adatai¹⁸ alapján a következő grafikonok (1. és 2. számú ábrák) jól mutatják az elkövetési módszerek és támadások típusainak változását az évek során, míg a diagramok (3. és 4. ábrák) rámutatnak az elkövetés típusaira, módszerére, valamint az elkövetési helyszínekre.

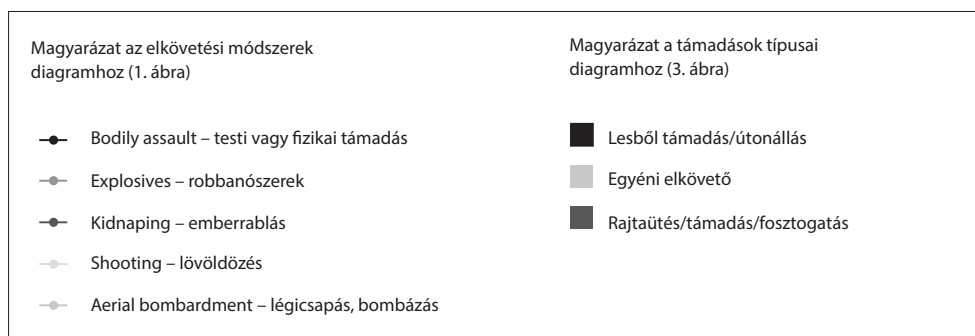
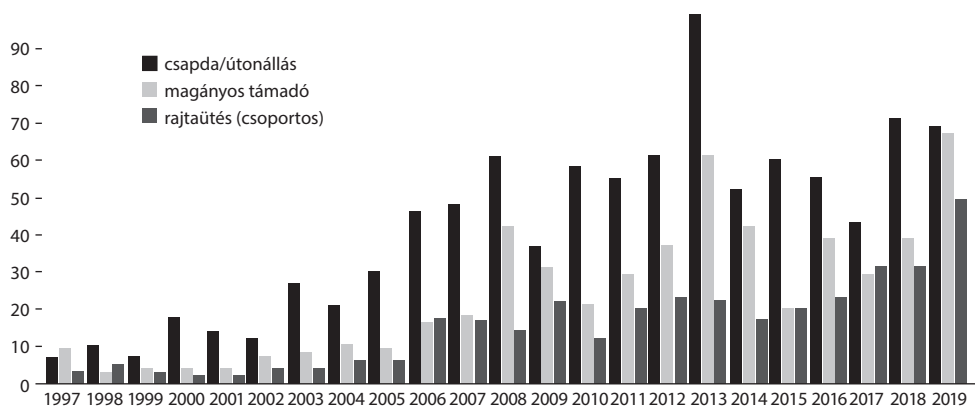
1. ábra Elkövetési módszerek¹⁹

¹⁶ IDHA 47.

¹⁷ Uo.

¹⁸ Major attacks on aid workers... 2023.

¹⁹ Horváth et al. 2021: i. m. 32.

2. ábra A támadások típusai²⁰3. ábra A támadások elkövetésének típusai és módszerei²¹

A számokból kiolvasható az 1997–2019 közötti kicsit több mint húsz év tekintetében a fizikai támadások, a fegyveresen elkövetett támadások, az emberrablások nagymértékű növekedése, míg a robbantások és légicsapások, bombázások száma ugyan kisebb mértékben, de ugyancsak növekedett.

A támadások típusait és módszereit elemezve kijelenthető, hogy az elkövetések módja, módszertana is fejlődést mutat. A lesből támadás (útonállás), egyéni elkövető és a csoportos rajtaütésszerű támadások, fosztogatások száma is növekvő tendenciát mutat. 2023-ban több mint 100 fegyveres konfliktus volt a Földön.²² Az olykor évekig, évtizedekig tartó fegyveres konfliktusok során rengeteg fegyver és harcedzett férfi, nő és gyakran gyermekkatona halmozódik fel, valamint más technikai eszközök is, például kommunikációs eszközök, járművek válnak elérhetővé a bűnözők számára. Jellemzően ezeken a területeken az állami rendfenntartó erők nem elég szervezettek és hatékonyak a bűnüldözés területén, és a bűnszervezetek kihasználják ezt a vákuumot.

Az emberrablások számának növekedésén keresztül láthatjuk a szervezethez való fejlődését is. Egy emberrablás végrehajtásához számos feltétel szükséges. Kell egy előkészítő vagy

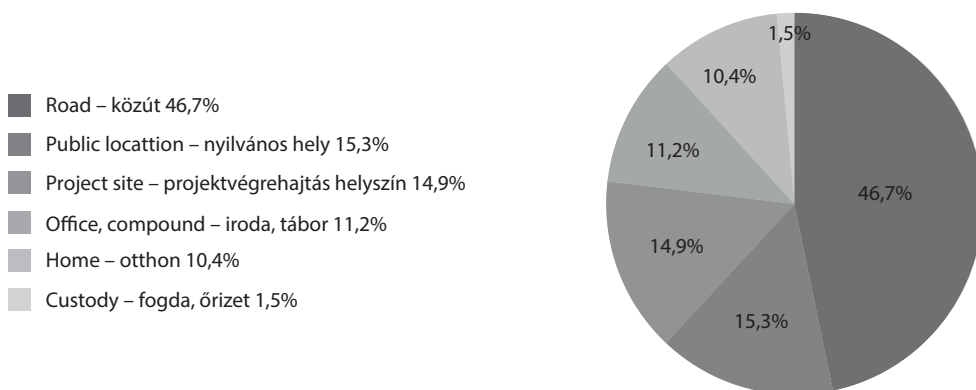
²⁰ Uo. 33.

²¹ Uo.

²² Humanitarian needs to deepen... 2022.

megfigyelő csapat, amely monitorozza, kiválasztja a célpontot. Megfigyeli a célpont mozgását, szokásait, közlekedési útvonalát, azaz próbálja felmérni a gyenge pontokat. A megfigyelések alapján az elkövetők kidolgozzák az elfogás megfelelő időpontját, helyszínét és módját. A rajtaütést általában az elfogó csapat végzi, mely gyakran alkalmaz figyelőket, akik jeleznek, ha rendfenntartó erőket látnak, de akár aktívan is beavatkozhatnak egy elterelő cselekmény végrehajtásával vagy más módon. Az elfogást követően a túszt vagy túszoikat szállítani kell. A túszo fogva tartásához több rejtett és védhető ingatlan szükséges. A fogva tartás során a túszoikat őrizni és etetni kell, adott esetben mozgatni az egyik helyszínről a másikra. A váltságdíjak tárgyalásához szükség van szakértelemre, az adott nemzetközi szervezet ismeretére, kapcsolatokra, tárgyalási ismeretekre, valamint szükség van egyszer használatos kommunikációs eszközökre. Röviden összefoglalva, egy ilyen komplex feladat végrehajtásához mindenképpen szükséges egy jól együttműködő csapat, járművek, fegyverek, kommunikációs eszközök, ingatlanok megléte, azaz egy szervezetten működő jól képzett egység.

Az elkövetések helyszínére vonatkozó diagram is jól illusztrálja a humanitárius segélymunkásokra leselkedő veszélyek területi megoszlását. A legkockázatosabb helyszínek közé tartoznak a közutak (46,7%), valamint a nyilvános helyszínek (15,3%). Ezt követi a projekt-helyszínek (14,9%), azaz a humanitárius munka végrehajtásának területe, majd a humanitárius szervezetek irodái, telephelyei (11,2%) és végül a magánszállások (10,4%). Ezeken túl meg kell említeni az őrizet (1,5%) során elkövetett atrocitásokat is.

4. ábra A támadások helyszínei²³

KOCKÁZATOK

Egy humanitárius projekt indításánál, de akár az egyén szintjére lebontva is feltehető az a kérdés, hogy mit jelent az elfogadható kockázat. Mi az elfogadható kockázat egy szervezet számára, amikor egy humanitárius segítségnyújtást tervez, illetve mi az elfogadható kockázat az egyén részéről, amikor úgy dönt, hogy munkát vállal egy konfliktusövezetben? Tény, hogy 100%-os, abszolút biztonság nem létezik. Az összes kockázati tényezőt nem lehet megszüntetni, ezért ha addig nem végzünk segítségnyújtási feladatokat, amíg nincs 100% biztonsági garancia, akkor soha nem kerülne sor humanitárius feladat végrehajtására. A veszélyek és a

²³ Horváth et al. 2021: i. m. 33.

kockázatok felmérése, azok nagysága és milyensége alapvetően fontos a döntéshozók és a végrehajtók számára is, így az elfogadható kockázati szint meghatározásához szükség van egy feladat-végrehajtást megelőző tervezésre, melyet figyelembe kell venni a végrehajtási fázisban is. Ugyanakkor lehetnek olyan esetek, amikor a vezetőség vonakodik meghúzni az elfogadható kockázat határvonalát, illetve azt elégtelen információkra alapozva határozzák meg, a kockázati tényezőket és a veszélyeket emiatt alul- vagy túlértékelik. Alapos helyismeretet, kutató- és elemzőmunkát igényel a kockázatok összegyűjtése és elemzése. A továbbiak rövid betekintést nyújtanak ebbe a munkába, hogy a jövő humanitárius segítségnyújtói – akár közép- vagy felső vezetői pozícióban – megismerjék ezt a folyamatot.

Négy fontos alapvetés a kockázatok és a veszélyek meghatározásához:²⁴

1. sose vállaljon szükségtelen kockázatot;
2. ha mégis kockáztatnia kell, akkor az elvárt eredménynek mindig nagyobbak kell lennie, mint a vállalt kockázatnak;
3. a kockázatok elemzését és a döntéseket mindig a megfelelő vezetési szinten kell meghozni;
4. az élete, munkája során mindig törekedjen a kockázatok reális szinten tartására, és tegyen meg mindent azok csökkentésére.

Veszély és kockázat értékelése

A biztonság tervezése és fenntartása a feladat-végrehajtás fontos eleme. Ebben a részben megismerhetünk néhány fogalmat és eljárásmodot, aminek célja, hogy rálátásuk legyen a biztonsággal foglalkozó munkatársak munkájára, és értsék a szakmában használt kifejezéseket és eljárásokat.

Különbséget kell tennünk a veszély (*hazard*)²⁵ és a kockázat (*risk*)²⁶ között. A veszély/veszélyeztetés (*hazard* vagy *threat*) egy szándékos vagy nem szándékos negatív esemény bekövetkezésének lehetőségét reprezentálja, míg a kockázat magában foglalja azokat a forgatókönyveket, melyek a nem kívánt esemény bekövetkezéséhez társíthatók, meghatározva azok bekövetkezésének valószínűségét és súlyosságát is. Minden veszélyeztetéshez hozzárendelhető tehát egy bizonyos kockázat, amely függ az esemény bekövetkezésének valószínűségétől és az esemény következményeinek súlyosságától.

A kockázatmenedzsment legfontosabb célja a biztonság (*safety/security*) megfelelő szintű garantálása, ennek alapja a kockázatok azonosítása és minősítése. Előfordulhat, hogy egy veszélyhelyzet kockázatát nem tudjuk teljes mértékben minősíteni. A nem azonosított kockázat (*unidentified risk*)²⁷ az a kockázat, amit nem határoztak meg, míg az azonosított kockázat (*identified risk*)²⁸ az a kockázat, amely különböző elemzési technikákkal meghatározható. Elfogadható, tolerálható kockázat (*acceptable, tolerable risk*)²⁹ az azonosított kockázatnak az a része, amely további csökkentés nélkül is megengedett. Az elfogadható kockázat tehát az a kockázat, amely az érintettek (tervező, megrendelő, felhasználó, társadalom) számára is elfogadható.

²⁴ IDHA 47: i. m. 6.

²⁵ Security Policy Manual, Chapter IV.

²⁶ Uo.

²⁷ Uo.

²⁸ Uo.

²⁹ Uo.

A halálos kimenetelű közlekedési balesetek száma hazánkban 2012-ben 541 volt (a közel tízmilliós népességből). Rendszeres részvételünk a közlekedésben igazolja azt, hogy elfogadjuk a vele járó kockázatot, azaz a társadalom számára ez a szám elfogadható kockázatot jelent. Ennek ellenére természetesen folyamatosan szem előtt tartott cél a közúti balesetek számának csökkentése. E példa jól mutatja, miként definiáljuk, hogy hol van az elfogadható kockázat határa. Mindezek ellenére az elfogadható kockázat meghatározása kulcsfeladat, ugyanis ez ad a kockázatsökkentési tevékenység számára valódi iránymutatást.

A nem elfogadható kockázat (*unacceptable risk*)³⁰ az azonosított kockázatnak az a része, amelyet vagy megszüntetni, vagy csökkenteni kell. A fennmaradó kockázat (*residual risk*)³¹ az azonosított kockázatnak az a része, amely a teljes kockázatkezelési folyamat után a kockázatsökkentési tevékenység eredménye után megmarad, a mértéke pedig a sikeres kockázatmenedzsment esetén alacsonyabb, mint az elfogadható kockázat.

Meghatározások:

- veszély – szándékos (*threat*): egy lehetséges jövőbeni, szándékosan elkövetett esemény negatív hatása;
- veszély – nem szándékos (*hazard*): egy lehetséges jövőbeni nem szándékosan elkövetett bekövetkezett esemény negatív hatása;
- kockázat (*risk*): egy lehetséges veszélyes és ártó esemény bekövetkezésekor a negatív hatás nagysága (kockázat = előfordulás (*likelihood*) × hatás (*impact*)).
- A kockázatok fajtái és feltételei a folyamat során:
- jelenlegi kockázat (*present risk*): egy veszélyre alapozott meglévő biztonsági kockázat és a biztonsági eljárások és utasítások rendelkezésre állnak;
- jövőbeni kockázat (*projected risk*): egy várható jövőbeni biztonsági kockázat, amikor bekövetkezik, a szükséges biztonsági eljárásoknak és utasításoknak rendelkezésre kell állniuk;
- fennmaradó kockázat (*residual risk*): a biztonsági eljárások és utasítások életbeléptetését követően a maradék biztonsági kockázat;
- kockázátértékelés (*risk rating*): a kockázati szintek meghatározásának módszere az esemény előfordulását (*likelihood*) és annak hatását (*impact*) vizsgálva, az egészen alacsony szinttől az elfogadhatatlan szintig.

Programkritikussági keretrendszer

Sajnos egy humanitárius katasztrófa esetén a feladat-végrehajtás vagy a segítségnyújtás elmulasztása mindkét oldalról emberáldozatokkal járhat. Ezért a programok végrehajtását a vezetőknek mérlegelniük kell. Az egyik oldalon vizsgált tényezők a segítségnyújtókra vonatkoznak. Milyen súlyossági szintű események, és mennyire valószínű azok kockázata a segítségnyújtókra? Mik lehetnek a legvalószínűbb következmények, forgatókönyvek a kockázatok bekövetkezésekor? A másik oldalon megvizsgált tényezők a segítségre szorulóakra vonatkoznak. Mennyire súlyos a helyzet, és mennyire sürgős a humanitárius feladatok végrehajtása? Mik lehetnek a legvalószínűbb következményei a feladat-végrehajtás felfüggesztésének?

³⁰ Uo.

³¹ Uo.

A programok, feladat-végrehajtások osztályozása elengedhetetlen,³² amit az ENSZ egy úgynevezett programkritikussági (Program Criticality, PC)³³ keretrendszeren értékel. Az ENSZ programkritikussági keretrendszere az ENSZ Biztonsági Irányítási Rendszerének (UN Security Management System, UNSMS) egyik eleme, amelyet az ENSZ személyi állománya által végrehajtott programok és megbízott tevékenységek elfogadható biztonsági kockázatának meghatározására használnak. A programkritikussági keretrendszer alkalmazása kötelezően valósul meg magas vagy nagyon magas biztonsági kockázatú környezetben.

A keretrendszer vezérelveket és szisztematikus, strukturált megközelítést biztosít a programkritikai értékelések végrehajtásához, amelynek eredményeit az ENSZ biztonsági kockázatkezelési (SRM³⁴) folyamatán keresztül alkalmazzák, hogy egyensúlyt hozzanak létre a feladatok, a prioritások és a biztonsági kockázatok között. Ez az értékelés segíti a biztonsági személyzet, a programmenedzserek és a felső vezetők közötti együttműködést, hogy az ENSZ személyi állományának biztonságáról megalapozott és jogszerű döntések szülessenek.

Egy ilyen vizsgálatnak számtalan eleme van, de a biztonsági kockázatelemzés célja, hogy beazonosítsa a programra negatívan ható veszélyes eseményeket, és vizsgálja azok bekövetkezésének valószínűségét és hatásainak súlyosságát. A folyamat további része, hogy a feltárt veszélyek csökkentésére, megszüntetésére meg hozza a megfelelő intézkedéseket, ami négy alapelv mentén történik:

1. a kockázat ellenőrzés alá vonásával;
2. elkerüléssel;
3. átcsoportosítással;
4. elfogadással.

A biztonsági előírások segítenek egy nem kívánt esemény bekövetkezésekor a sérülékenység megerősítésében és a bekövetkezett negatív hatás csökkentésében. Ezek a célok csak folyamatos és mélyreható elemzéssel valósíthatók meg, ami megköveteli a biztonsági szervezet összehangolt működését a kihelyezési pontokon és a vezetési pontokon egyaránt.

Egy negatív esemény előfordulását (*likelihood*) és annak hatását (*impact*) az ENSZ-nél egy ötfokú skálán vizsgálják. Az előfordulás esetében az egyáltalán nem valószínű, nem valószínű, közepesen valószínű, valószínű és nagyon valószínű a skála, míg a hatás tekintetében a skála az elhanyagolhatótól a jelentéktelen, közepes, súlyos lépéseken át egészen a kritikusig terjed.

³² What is Programme Criticality?

³³ Programme Criticality Framework.

³⁴ Security Risk Management.

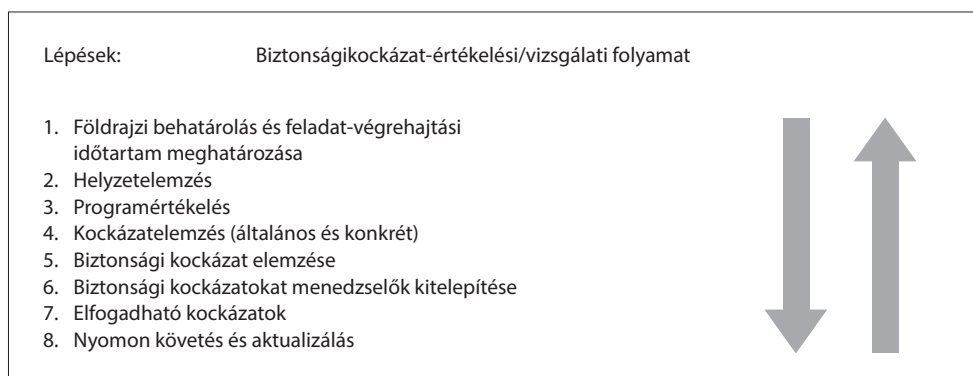
Kockázat mátrix		Hatás				
		elhanyagolható	alacsony	mésékelt	jelentős	kritikus
Valószínűség	nagyon valószínű	alacsony	közepes	magas	nagyon magas	elfogadhatatlan
	valószínű	alacsony	közepes	magas	magas	nagyon magas
	mésékelt valószínű	alacsony	alacsony	közepes	magas	magas
	nem valószínű	alacsony	alacsony	alacsony	közepes	közepes
	egyáltalán nem valószínű	alacsony	alacsony	alacsony	alacsony	alacsony

5. ábra Kockázati mátrix³⁵

Az ENSZ biztonságikockázat-elemzésének strukturált eljárása az alábbi szempontok és lépések mentén vizsgálja egy adott terület/misszió biztonsági helyzetét. A rendszernek meg kell felelnie a következő szempontoknak:

1. objektív, (*fact-based*) tényeken alapuló, logikus és szisztematikus;
2. globálisan alkalmazható (*applicable*) legyen, következetesen és politikától mentesen;
3. megbízható (*reliable*) legyen, különböző emberek alkalmazása során is ugyanazokat az eredményeket produkálja;
4. megalapozott (*valid*) legyen, azaz pontos képet nyújtson az aktuális helyzetről egy adott területen;
5. felhasználóbarát (*user friendly*) legyen úgy, hogy ne legyen leegyszerűsítve.

Ez kilenc folyamatosan ismétlődő lépést foglal magában:

6. ábra Biztonságikockázat-értékelési/vizsgálati folyamat³⁶

³⁵ Horváth et al. 2021: i. m. 38.

³⁶ Security Policy Manual, Chapter IV.: i. m.

A BIZTONSÁGOT ÉRINTŐ INCIDENSEK LEGFŐBB OKAI

Az elemzések alapján, valamint a szerzők több tíz éves aktív békefenntartói és humanitárius tevékenysége során szerzett tapasztalataira alapozva megállapítható, hogy a biztonságot érintő incidensek legfőbb okai visszavezethetők számtalan területre és hiányosságra egyéni és szervezeti szinten is. Ezeket egy listában foglalhatjuk össze:

1. magas kockázatú környezetben végzett munka;
2. biztonsági szervezet nincs vagy alacsony színvonalon működik;
3. nincs vagy nagyon gyenge a kapcsolattartás a helyi hatóságokkal, helyi lakossággal, elégtelen adminisztráció stb.;
4. az alapvető biztonsági érzékenység vagy a biztonságtudatosság hiánya;
5. a biztonsági szabályok figyelmen kívül hagyása;
6. az alkalmazottak szándékos vagy hanyag szabályellenes viselkedése;
7. kezeletlen személyes problémák.

Biztonsági szabályok, rendszabályok

A nagyobb nemzeti és nemzetközi szervezeteknél ezekhez hasonló folyamatokon keresztül hajtják végre a kockázatelemzést, majd hozzák meg a döntéseket, és fogalmazzák meg a biztonsági szabályzókat megalapozó instrukciókat, de erre nem minden szervezetnek van kapacitása. A legtöbb szervezetnél kétszintű tervezés létezik: 1) szervezeti szabályzók készítése, 2) műveleti terv készítése. A szervezeti szabályzók az egész szervezetre érvényes keretet biztosítanak a működésre, így a vagyon- és személybiztonságra is, míg a műveleti terv egy adott területen történő feladat-végrehajtásra készül.

Egy műveleti terv elkészítésének folyamata és javasolt elemei:

1. a biztonsági menedzsment létrehozása;
2. a helyzet (kontextus) elemzése;
3. kockázatok elemzése;
4. biztonsági szintek meghatározása;
5. biztonsági eljárások és szabályzók meghatározása;
6. kimenekítési terv készítése;
7. incidens- és kritikuss incidens-kezelés;
8. a terv kihirdetése, gyakorlása, aktualizálása.

AZ EGYÉNI FELKÉSZÜLTSG FONTOSSÁGA

Egy fegyveres konfliktus vagy katasztrófa övezetében történő feladat-végrehajtás többféle veszélyt rejt magában. Veszélyforrások lehetnek például taposóaknák, nehéz- és könnyűfegyverzet, fel nem robbant lövedékek, légicsapások, fegyveres katonai és nem katonai csapatok és csoportosulások jelenléte, letartóztatások, emberrablás, túszejtés, közlekedési baleset, természeti katasztrófa, rossz egészségügyi helyzet, járványok, fertőzések, rablás, fosztogatás stb.

Mennyire lehetünk biztonságban ilyen körülmények között?

A biztonságérzet röviden megfogalmazva egy olyan veszélyektől mentes érzet vagy állapot, melynek vannak szubjektív és objektív elemei.

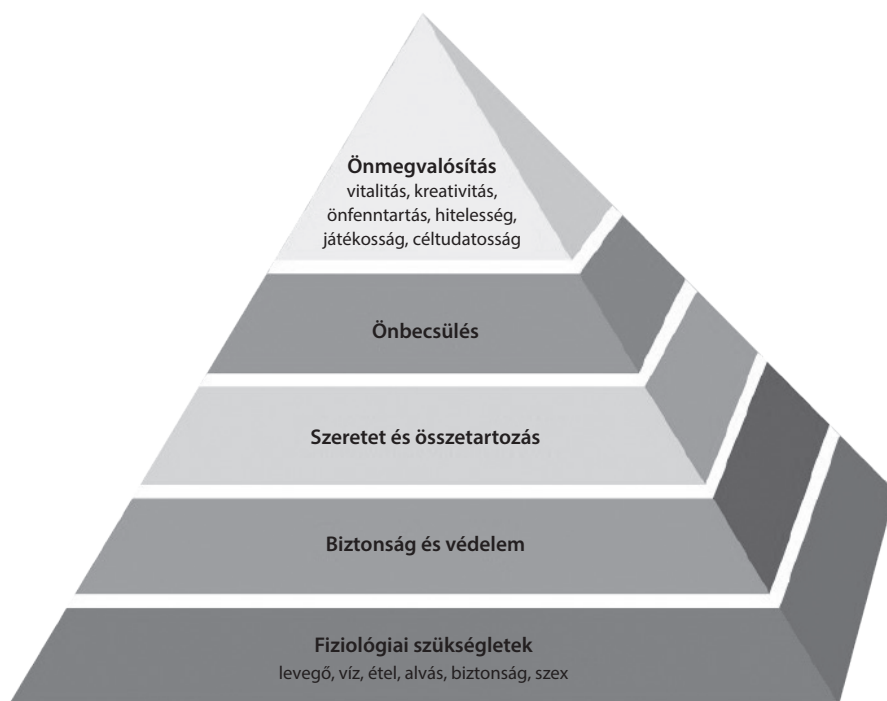
Szubjektív elemek. A biztonság relatív fogalom, egy érzés vagy állapot. Biztonságot adhat egy társ jelenléte, a tudat, hogy számíthatnak ránk, és mi is számíthatunk a másokra. Egy

biztonságosnak mondott országban vagy városban is érezhetjük magunkat veszélyben és sérülékenynek, míg egy kevésbé biztonságosnak mondott területen is érezhetjük magunkat biztonságban. Függhet a személy aktuális mentális, érzelmi és fizikai felkészültségi szintjétől.

Objektív elemek. A biztonságérzet nagyban függ az adott helyzet, a konkrét szituáció összes egyéb körülményétől is. Függhet a személyre leselkedő veszélyek mennyiségétől és minőségétől, valamint a veszélyek megelőzésére és a kockázatok csökkentésére hozott intézkedések és védelmi rendszerek hatékonyságától. Az olyan tényezőket, amelyekre egyáltalán nincs vagy minimális a ráhatásunk, tőlünk függetlenül bekövetkező negatív hatású eseményeknek nevezzük.

Az állampolgárok többsége alapesetben a következő biztonságot befolyásoló tényezőket tartja fontosnak:

- anyagi biztonság, a lakás/lakhatás biztonsága, biztosítás, állandó jövedelem, munkahely, pénzügyi tartalék;
- jó egészség, egészséges táplálkozás, rendszeres testmozgás, egészséges környezet, tiszta levegő, tiszta ivóvíz, csendes lakókörnyék, fertőzésmentesség (nincs szemét – nincsenek kórokozók), jó egészségügyi ellátás;
- biztos családi háttér, ahová lehet fordulni a bajban tanácsért, szeretetért, anyagi támogatásért;
- jó közbiztonság, közvilágítás, a törvények betartása, jó igazságszolgáltatás, magas szintű telekommunikációs szolgáltatások.

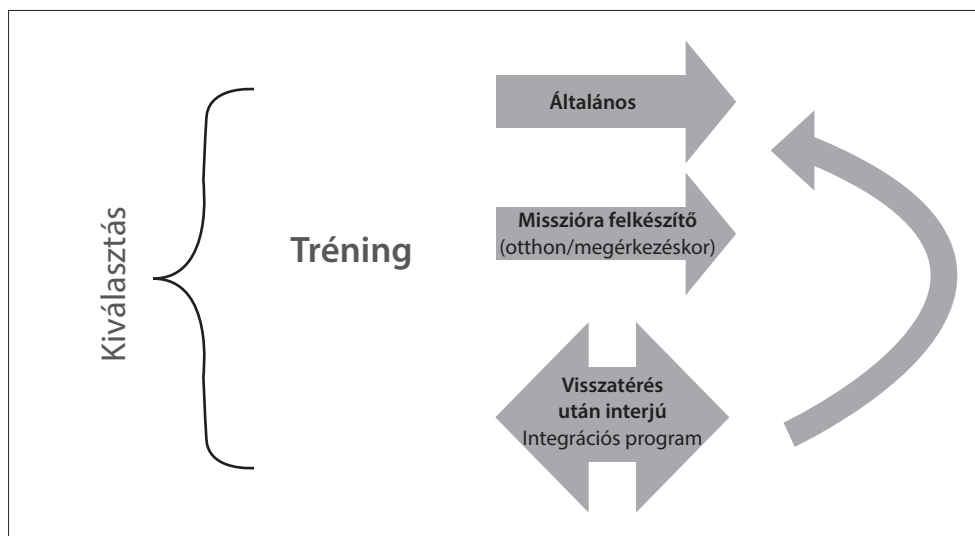
7. ábra Abraham Maslow motivációs piramisa³⁷

³⁷ Maslow-piramis.

Egy válságövezetben a személyes biztonságot garantáló tényezők csak részben vagy minimális mértékben vannak jelen. A Maslow-piramison³⁸ demonstrálható a legjobban ez a szükségletigény. Láthatjuk, hogy a piramis alsó két szintjén helyezkednek el a túléléshez és a biztonsághoz kapcsolódó elemek, míg a piramis csúcsán található az önmegvalósítás.

Egy válságövezetben történő feladat-végrehajtás során a kihívás leginkább abban mutatkozik meg, hogy a piramis alsó két szintjén található feltételek nem, vagy csak részben lesznek elérhetők, ettől függetlenül a piramis csúcsát kell nyújtani. Ennek megvalósításához magas színvonalon kell művelnünk a szakmánkat, magas fokú alkalmazkodási képességgel kell rendelkezünk, és felkészülteknek kell lennünk számos más területen is, ami segít a kommunikációban, a tájékozódásban, a mindennapi életben és a túlélésben.

Felkészülés – kiválasztás

8. ábra A kiválasztás, felkészítés és visszailleszkedés folyamata³⁹

Talán ezekből is érzékelhető, hogy egy válságövezetben nem mindenki képes élni és dolgozni, és nem adottak az alapvető feltételei annak, hogy az egyén magas színvonalon tudja ellátni a feladatait. A cél semmiképp sem az, hogy „problémát exportáljunk” egy nehézségekkel és veszélyekkel teli térségbe, ezért a kiválasztásra és a felkészítésre nagy hangsúlyt kell fektetni egyéni, csoportos és szervezeti szinten egyaránt. Kiválasztásnál a következő szempontokat – melyek feladat-végrehajtástól függően változhatnak – javasolt figyelembe venni:

- általános orvosi vizsgálat;
- pszichológiai vizsgálat és/vagy teszt;
- helyzetgyakorlat (extrém stressz alatt történő viselkedés vizsgálata);
- szakmai rátermettség és motiváció;

³⁸ Abraham Maslow (New York, 1908. április 1. – Kalifornia, 1970. június 8.) amerikai pszichológus, a Maslow-piramis kidolgozója.

³⁹ Horváth et al. 2021: i. m. 44.

- szakmai ismeretek és tapasztalat;
- gépjárművezetői gyakorlat;
- idegen nyelv ismerete.

A kiválasztás során kiszűrhető, hogy kik azok, akik nem feleltek meg az alapvető egészségügyi, mentális és szakmai elvárásoknak. A kiválasztást követően kerülhet sor a jelöltek felkészítésére, ami általános és speciális felkészítő tréningből áll. A tréningek során további lehetőség van a szelektálásra és a rátermett jelöltek kiválasztására.

Az általános felkészítő tréning időtartama a témaköröktől függően változó, általában 7–14 nap. Ezalatt a hallgatók betekintést kapnak a humanitárius segítségnyújtás jogi hátterébe, megismerkednek nagyobb nemzetközi segélyezési szervezetekkel, viselkedési szabályokkal, a személyes biztonság kérdésköréhez, közlekedéshez, kommunikációhoz, vallási és nemzetek közötti kulturális kapcsolatokhoz, stresszkezeléshez, járművezetéshez, egészségmegőrzéshez stb. kapcsolódó általános témakörökkel.

A speciális felkészítő tréning alatt egy konkrét célfeladatra fókuszált tartalommal kell rendelkezni, amelynek keretében a jelöltek kb. egy-három napos képzés során az adott országról vagy térségről kapnak hasznos információkat, pl. földrajz, gazdaság, kultúra, vallás, etnikai összetétel, politikai helyzet, történelmi és konfliktusfejlődés áttekintése stb.

Az adott kiküldetés időtartama a feladattól és projektől függően igen változó lehet. A kisebb szervezeteknél a pár naptól pár hétig tartó projektek a jellemzőek, míg a nagyobb nemzetközi szervezeteknél általában féléves, leginkább egyéves szerződéseket kötnek. A kiküldetést követően – különös tekintettel a több hónapos vagy többéves kint tartózkodás után – ajánlott a hazatérőknek egy úgynevezett visszailleszkedő program elkészítése, illetve végrehajtása. Egy ilyen program javasolt elemei lehetnek:

- orvosi vizsgálat;
- pszichológiai vizsgálat és teszt;
- elbeszélgetés;
- a szakmai tapasztalatok összegyűjtése és azok beépítése a tréningprogramba;
- ha szükséges, akkor reintegrációs program kijelölése.

A tapasztalatok azt mutatják, hogy körülbelül hat hónapos vagy azon túli kint tartózkodást követően a kiküldött kezd eltávolodni az anyaországtól, egyre kevesebb lesz az interakciója az otthoniakkal, és ez idő alatt teljesen átveszi az adott térségben elvárt és alkalmazott kulturális és viselkedési normákat. Ez különösen igaz azokra a feladat-végrehajtásokra, ahol az egyén a helyi közösséggel együtt él, nem pedig a nemzetközi erők által működtetett táborban. Hazaérkezéskor jelentkezik az úgynevezett tranzit-, azaz átmeneti állapot. Ennek a megfelelő kezelésére szükséges a visszailleszkedési program, melynek célja, hogy segítse a humanitárius tevékenységet végző személy visszailleszkedését a hazai normál környezetbe.

A legtöbb nemzetközi szervezet a humán erőforrás felkutatása folyamatában a szakmai végzettség és tapasztalat mellett általános és speciális felkészítő tréning sikeres elvégzéséhez köti a pozíció betölthetőségét. A speciális tréningek közül a leggyakoribb az úgynevezett HEAT-tréning,⁴⁰ amikor az extrém helyzetek túlélésére készítik fel a résztvevőt. Ezeken túl a kiválasztott jelöltek számára a legtöbb nemzetközi szervezet előírja a saját képzési programjukon való részvételt is. Ez a tréning általában két részből áll, az egyik része (1–5 nap)

⁴⁰ Hostile Environment Awareness Training – ellenséges környezetre történő felkészítés.

az adott szervezet székhelyén történik, és az adott nemzetközi szervezet belső működését, struktúráját, az egyes részlegek feladatköreit, kommunikációs csatornáit és egyéb általános témákat ölel fel. A felkészítő tréning másik része már a segélyezési céloktól területről, a szervezet helyi irodájában történik, egy három–öt napos úgynevezett bevezető képzés keretében, amelyen a munkatársnak az éles bevetés megkezdése előtt újabb képzésen kell részt vennie, és azt sikeresen elvégeznie. Ez a tréning elsősorban a helyi sajátosságokra fókuszál, és ez alkalommal a humanitárius tevékenységet végzők átfogó képet kapnak az általuk végzendő munkáról, az adott terület biztonsági helyzetéről, személyi, személyzeti kérdésekről, politikai, vallási és etnikai helyzetről, a térség történelméről, valamint a válsághelyzet kialakulásának okairól. Mindezeket túl a jelentkezőknek nagy teljesítményű, négykerék-meghajtású terepjáró járművek vezetéséből kell vizsgát tenniük, és esetenként számot kell adniuk a szükséges idegen nyelv ismeretéből.

KONKLÚZIÓ

Különösen szerteágazók és összetettek azok a válságkezelési konfliktushelyzetek, amelyekkel egy feladat-végrehajtás során találkozhatunk. Nem könnyű megérteni, hogy mi vezetett egy adott konfliktus vagy válság kialakulásához, és gyakran a hadviselés motivációs háttere sem világos a humanitárius tevékenységet végzők számára. Alkalmanként a hadviselés elsődleges céljai és a prioritások is megváltoznak a konfliktusban szereplő szemben álló felek részéről. Pénz, hatalom, területszerzés, természeti erőforrások feletti ellenőrzés megszerzése, kábítószer- vagy emberkereskedelem egyaránt állhatnak a szabadságharcnak vagy a függetlenségi küzdelemnek álcázott konfliktusok mögött.

Biztonsági szempontból érdekes adat, hogy a válságkezelési konfliktusokban dolgozó nemzetközi munkatársak 33%-a a konfliktusok első három hónapjában esik áldozatul, ebből 17% a válság kirobbanásának első 30 napjában.⁴¹ Ezek az adatok a felkészültség, a kulturális, vallási környezet és a helyi sajátosságok ismeretének hiányára vagy a szigorú biztonsági szabályok szándékos megsértésére utalnak.

Egy humanitárius művelet megkezdésekor számolni kell a biztonsági kockázatokkal, mert 100%-os biztonság nem létezik az ilyen tevékenységek végzése esetén. A veszélyek és kockázatok felmérése azonban alapvető fontosságú már a misszió megkezdése előtt, hiszen a döntéshozók és a végrehajtó állomány számára is meg kell tervezni a végrehajtási feladatokat, valamint meg kell nevezni a feladatokkal együtt járó kockázati tényezőket is.

Léteznek olyan esetek, amikor a humanitárius segélyszervezet vezetése vonakodik meghúzni az elfogadható kockázat határát, illetve a kockázatok valódiságát elégtelen információkra alapozzák. Alapos helyismeretet, kutató- és elemzőmunkát igényel a valós kockázatok összegyűjtése és elemzése. Írásom betekintést nyújtott az olvasó számára, hogy melyek az elfogadható kockázatok a humanitárius segítségnyújtásban. Tanulmányom megírásával épp az volt a kitűzött célom, hogy a jelen és a jövő segélymunkásai, akik idővel közép- vagy felső vezetői pozícióban fognak dolgozni, egyaránt megismerjék ezt a folyamatot.

A humanitárius segítségnyújtásban részt vevő egyén szintjére kivetítve a kockázatok és az előnyök mérlegelése mellett fontos megemlíteni az alkalmazkodási képesség fontosságát. Egy válságkezelésben nem mindenki képes élni és dolgozni, mi több, magas színvonalon ellátni a szakmai feladatát. A cél semmiképp sem az, hogy problémát exportáljunk egy amúgy

⁴¹ IDHA 47: i. m.

is nehézségekkel és veszélyekkel teli térségbe, ezért a kiválasztásra és a felkészítésre nagy hangsúlyt kell fektetni egyéni, csoportos és szervezeti szinten egyaránt.

Válságövezeti misszióban – különösen huzamosabb idejű külföldi munkavégzés során – a jól megszokott otthoni mindennapok kényelme nem elérhető. Ez teljesen más élethelyzet, teljesen más környezet. Szükség van ezért egy magas fokú alkalmazkodási képességre. A missziós válságövezetben munkát vállaló egyén az új és idegen környezetben folyamatos alkalmazkodásra kényszerül. Alkalmazkodnia kell a környezethez, az időjáráshoz, a helyi lakosság és a nemzetközi szervezetekben dolgozók sokszínű, sok nemzetiségből álló kontingensének kultúrájához, a nemzetközi és a helyi szervezetek belső működési mechanizmusához. Alkalmazkodnia kell az egyedülélthez fizikai, de lelki értelemben is. Alkalmazkodnia kell az alapvető emberi szükségletek csökkentett szinten történő hozzáféréseéhez, a nélkülözéshez, az éhség, szomjúság elviseléséhez. Alkalmazkodnia kell a konfliktusövezetben előforduló atrocitásokhoz, súlyos sérülések látványához, az állati tetemek és az elhunyt emberek holttestének látványához, de a permanens emberi szenvedés látványához és az ezzel járó lelki megterheléshez is.

A válságövezetben feladatot vállaló egyénnek ki kell tágítania a biológiai szükségletei határait. Alkalmazkodnia kell a veszélyekhez, uralkodnia kell a testi és lelki vágyain, az érzelmein. A válságövezetben mindig készen kell állnia a legrosszabbra, de remélnie kell a legjobbat, és mindig minden lépését és a várható reakciókat is előre át kell gondolnia, mint egy sakkjátszmában.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- 1955. évi 16. törvényerejű rendelet a népirtás büntetnének megelőzése és megbüntetése tárgyában 1948. évi december 9. napján kelt nemzetközi egyezmény kihirdetéséről. II. cikk. Jogtár. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=95500016.tvr> (Letöltés időpontja: 2024. 10. 14.)
- Aid Worker Security Database. AWSO. <https://www.aidworkersecurity.org> (Letöltés időpontja: 2024. 10. 14.)
- *Convention and Protocol Relating to the Status of Refugees*. UNHCR. <https://www.unhcr.org/sites/default/files/2025-02/1951-refugee-convention-1967-protocol.pdf> (Letöltés időpontja: 2021. 03. 22.)
- *Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide*. UN. https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocities-crimes/Doc.1_Convention%20on%20the%20Prevention%20and%20Punishment%20of%20the%20Crime%20of%20Genocide.pdf (Letöltés időpontja: 2021. 03. 22.)
- Hague Conventions. ICRC. https://casebook.icrc.org/a_to_z/glossary/hague-conventions (Letöltés időpontja: 2024. 10. 14.)
- Horváth Sándor et al.: *Biztonsági kihívások a humanitárius segítségnyújtás során*. Óbudai Egyetem, Bánki Donát Gépész és Biztonságtechnikai Mérnöki Kar, 2021.
- Humanitarian needs to deepen in dozens of conflict zones as world's attention wanes. ICRC, 2022. 11. 29. <https://www.icrc.org/en/document/humanitarian-needs-deepen-dozens-conflict-zones-worlds-attention-wanes> (Letöltés időpontja: 2024. 10. 14.)
- IDHA 47 – International Diploma in Humanitarian Assistance Course 2016. Fordham University, Geneva, 2016.
- *International Humanitarian Law*. European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations. https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/what/humanitarian-aid/international-humanitarian-law_en (Letöltés időpontja: 2024. 10. 14.)

- *Major attacks on aid workers: Summary statistics*. AWDS, 2023. 12. 31.
<https://www.aidworkersecurity.org/incidents/report> (Letöltés időpontja: 2024. 10. 14.)
- Maslow Piramis. <https://docplayer.hu/18696387-Munkahelyi-lelki-egeszsegvedelem.html> (Letöltés időpontja: 2025. 02. 23.)
- *Programme Criticality Framework*. United Nations System, 2016. 09. 09. https://unsceb.org/sites/default/files/imported_files/Programme%20Criticality%20Framework%20FINAL%20HLCM%2025102016.pdf (Letöltés időpontja: 2025. 02. 19.)
- *Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I) of 8 June 1977*. https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocity-crimes/Doc.34_AP-I-EN.pdf (Letöltés időpontja: 2021. 03. 22.)
- Security Council resolution 1502 (2003) [on protection of humanitarian personnel and the UN and its associated personnel in conflict zones] UN Digital Library, 2003. 08. 26. <https://digitallibrary.un.org/record/501050> (Letöltés időpontja: 2021. 03. 22.)
- Security Policy Manual. UNDSS, 2017. 10. 12. https://www.un.org/en/pdfs/undss-unsms_policy_ebook.pdf (Letöltés időpontja: 2024. 10. 14.)
- The Geneva Conventions of 12 August 1949. International Committee of the Red Cross. <https://www.icrc.org/sites/default/files/external/doc/en/assets/files/publications/icrc-002-0173.pdf> (Letöltés időpontja: 2024. 10. 14.)
- *What is International Humanitarian Law?* International Committee of the Red Cross, 2004. 07. https://www.icrc.org/sites/default/files/external/doc/en/assets/files/other/what_is_ihl.pdf (Letöltés időpontja: 2021. 03. 21.)
- *What is Programme Criticality?* United Nations Program Criticality. <https://programmecriticality.org/Static/index.html> (Letöltés időpontja: 2024. 10. 14.)